

שני ספורי-הפוגה לס. יזהר

הכרי אילת

שמינה עשרה

הכרי אילת, צוקי דמיון באבן,
שמים עליכם, ראי של ים אדם.
מצן מתפתלים בכם עורקי הצבע,
ותשתמכם, כל צוק איך-סוף צנים-
כואבת
עד קצה שאים, בהם קשה לגשם.
האדמה, פלאים, - עפר, אבק, וסלע,
אבל למה מלא צבעים, קסמי קסמים.
מרגב אפרורי העושה תצא לה, -
צבעי הדם מתוך עפר תמים.

מתוך חלקה של חול עץ רב-ענפים
ידי, אלפי ירק, מתוך איך-סוף אפל.
כמו צב, שפתאום ממסתר ידיו
מתוך בשר-דגם, כאוב-מזרים, תפל.
כמו נצנוצים, מי ימשש ימים-
הנמשכים מתוך סבכי הדם.
כמו אהבה, - מי לא בקש שפתתא-
מלאך נשא של כל תשוקות אדם.

האדמה אינה רוצה לנו צבעיה;
אינה יכולה, הם מכריחים לחיות.
ימים, לילות תאכל במכאוביה,
בהררים, במרחבי שדות, בעמקי
נאות

אף היא יוקה כל כך לרומי שמים
לסל, למש, לתפלות ברכה.
בלעציהם, מדבר איך-צבע מל
שמים
מדבר של שמחה, שאין לו ארזות.

רק הכרי אילת, הרים ברוכי טלל
אין גשם ואין עץ, אבל צבעי הקשת
וזרמים בעורקים, וצוקיהם קלל.
עפר המתנפץ, ימי ציה טאטא.

היפי השיר, בלי יצירה-ביצים
ללא פרחי תלף, הנצנצים לצת.
תי-עפר, בלי יסורי-ביצים,
צבעי-תמיד טהורים, בלי מות וקלל
תשא.

תעורבת ספרים יהודיים

תעורבת ספרים יהודיים נפתחה בלונדון
ב-17 באוקטובר בהשתתפות המחלקה לספר
רים של מועצת הוחרון היהודית, חברות
היהודית להיסטוריה, המוזיאון היהודי,
ספרייה הקולג' היהודי, הספרייה של בית
המגלריה לאמנות של בן-אורי, את התע-
רוכה מסדרת העודת המרכזית היהודית
להוצאות, אשר במשך שנים רבות סיירה
המביאה אף לשנאה עצמית - של רבים
גוצרים ויהודים בבריטניה. בתערוכה תחיל
חמש מחלקות: - "החיות כליות, היס-
טוריה היהודית, החיים היהודיים באנגליה
ההיסטוריה, יחסים קבוציים, וארץ ישראל,
את כל כולה של הוית" (67).

לא נעמדו כאן על מגולותיהם הספר-
יות והאמנותיות של שני הספרים הללו
מפני שחשיבותם כתעודה אנטישית וכתור
מה מאד ממשית לעיצוב פני מדינתנו ה-
מתהווה גדולה לאין ערוך. נוסף רק
זאת: נוכל להתברך בלבנו על כך שצירת
ממין זה נוצרה בקרבנו בעצם ימי הפוגה
בצעד תורבות "תרבות-הזעה" עשונת

הה, יתר-עלכן: כדי שיוכלו לעמוד ב-
מידה גדולה ומופזרת של אכזריות וקשי-
חות-לב בלי שהיונכם וטבעם האנושי
יבדו בהם, היו החיילים מדכאים כל הר-
פעה אנטישית (כשהתקדמו אליהם הערבים
ההולכים לגולה - מיד צחקו דעך, ולי-
בשנו פני סקרנות ופני ממלית-הנה" (77)
והיו מנוזמים בתכונותיהם החייליות-גבריות
כביכול (מיד גער בהם משהו בקול, ש-
אינו יודע איך היה באמת, אך נשמע צורם
וקולני יתר על המידה" (78). הסאדום משי-
פיל, אם כן, את המענה והמענה גם יחד,
אולם נדמה שדוקא אנו היהודים מעריכים
בליונות-שלאור-ימים של אותו סבל ע-
מוק וקשקשי שרגילים לציינו אצלנו כיום
כגלותיים.

ברם, קיימת השפלה באן-האדם וכבודו,
שאנה תלוייה במישורן באכזריות המכוננת
והגורמת הנאה לבעליה, היו זו השפלה
זאת אם גורל חייו, פשוטו כמשמעו
תלוי בשרירות לבם של בוגרי-אחרים.
שהשרה (אף זו על עצם חייו וזולתם) נד-
דמנה במקרה לידה, "הלה שיושב כאן
שורר, חייו, שלומם, ביתו, שלוש נס-
לות, משהו חיים עם הכלה-לב, - נהגים
אין שהוא צבבת ידיו, משל אלה קטן
היושב בפי" (114). הלחממה מולדת
הרסן, לא יד ידו היא מורידה אדם לר-
בן חיה, אלא היא גם מעלה את זולתו
לרבת אלוה-שוכן-מרום-הגליל שחיי אדם
אינם נחשבים בעיניו עליונות זו (שהפס-
איה מדומה אלא ממשית מאד-ראו) אינה
נובעת אך ורק מעדושות שכבות ושבמול
אלא גם מן האפשרות והיכולת לראות את
הגולה, לצפות לעתיד, הסתור לגבי החש-
ל (כביכול, כאל בשמים) ונודע מה ש-
הוא אינו יודע" (71). זה שקרא את "ספר
דת המצב" ויכול היה לעמוד על סוף
הפעולה מראשיתה, היה בהכרח עליון ב-
עני עצמו, ושמה גם בעניו אלו שחזותם
והולכי-ותיהם לא העידו אלא על צאן מבולל
(77). הם לא ידעו לשאול מפני של מצאו
אחד שאפשר לדבר אליו" (77) וכי מצי-
אין ס. יזהר מוכיח-בשעה, הוא סופר

אמת המעיד לנו בשאלות האכזריות ביותר
של הויתות המתחשבות לקברנו וכשואל
משה לרדת לעומק הבעיה והיותו משתול
לגלות גם את מידת שותפותו בעכירה, את
לכסיו וקשיו בתור מי שאינו יכול לענות
אמן, תאורי לכסיו האישיים שחובים ואולי
אף מעמיקים יותר מפני שההזדהות בין
הסופר ובכורו כמעט מוחלטת בהם, וכן
באחר שהבעיה הנידונה בהם גורלית והנה
יורה: כיצד יתמנה ויפגע אדם לנראה עצמו
יפה נפשי, לרוח למען האמת, בשעה ש-
הוא עצמו יעמוד לפני הברירה הגורלית?
כיצד יתרגם את חלומותיו הנשכבים ל-
שפת-האמת? בתחילת הפעולה, שאח
ריתן הטרטיות נתפסת רק בעומקם וב-
מופשת, שותף יורה, ספוטנאיות ואוטו-
סיה, לעלילות גבורתם המפוקקת של חב-
ריו (ראה ע"פ 30, 95, 97) אלא שבעדה
ול תבונה אחת שמנעת אותו מהלהדר
במדרון האכזריות השפלה: המדיין, הכוח
המחמה הוא אבי רגש-ההזדהות המאפשר
את הרחמים: "כשיגיעו למקום המאפשר
כבר יהיה לילה. שמלחמת אלה לבדה כסותם
לעורם בהם "שכבו" (89) היכולת לראות
את עצמו כאילו הוא יוצא מכפר אבותיו
בחוסר כל, להשתות אף להזות גלות זו
למסכת חלומותו בתהאלימים החל בזו
הבלבול וכלה בזו האירו-פאיה, - יכולת
זו מאפשרת לו לראות בכרי - אנשי גר-
בא" (71) ולא היה שניצודה ואכן, גר-
יהיה מסוף לעצמו: אל תהיה חיה רעה -
אלה אדם" (115). אין די בדמיון ובחש-
תחמת בצער, דרוש מעשה של ממש ש
יטה אולי במקצת את מאזני גורל אנשי.
ספריו - יזהר מגיעים לשלום בתאוריה
ומתגלים של האיש השואף למסור, האוב
את עצמו בשל תולשתו הבלבול, אינו
העצות וקטן המעש נוכח בטחונם העצמי
ותמורתנות של חבירי. ומתעוררות
השאלות: היש תולדות את הקולר בחולות
האישית של אלה הרואים את עצמם כאנשי
מוסר, או שמא המוסר עצמו מונם הוא
אורו מוסר שאנו מתבישים לכתונו בשם?
הבאמת נוכל לשכנע את עצמנו - על
כדי דחיק כל ספק - ש-מעולם לא קנה
המפוארו זכות כלשהי" (87)? ושמה כך
הוא מתגלו של עולם מאז מי קין ועד
למי דיריאסין, מנהג שרש דור-ישידות
רגשניים ינסו בדי-עמל לשנותו ומשום
המשקטות אוכלים את גבור הספור אין
הוא מעז להעלות על שפתיו גימון שירה
המוסר - נשמתו עדן - עולה למנה
כשהתנת הערבי הוקן שיעניו לו לקחת
עמו לגולה את גמלו ותמורת הענינים
שריד משק ביתו, ומוישה המביק רק
חור על אימו הרצון אכזריות ולעג לרש:
ונפשו אל הגמל" פתח דבר ואמר: "מה
נעשה בגמל הזה ובחמור" (74). היה זה
גסיון-שוא להורות על חוסר התועלת ה-
מעשית שבמיתות-סדרם זו בלי להזקק
לחשיפת המסכת והמפוקק של ממש
מוסר, תאורי נסיגות אחרים מין זה הוא
מגיע למסקנה המאששת: "לא ידענו לומר
דבר שהוא תבונה-מעשית ולא איזו חת-
רשיה גרידה" (86). במילים אלו תשיכיל
ס. יזהר להביע את המרוב-למיתות המרה

הה, כבר לא מלחמה, זה כאן משחק
ילדים" (21) הרגישו התלילים שיצאו באחר
מימי החורף המהירים, רחוצים, שבעים
ולבושים השב" (11) לפעולה במטרתה
היתה: העברת חרובי "חרבת הזעה" מ-
עבר לקריהאויב ופיצוץ בתחום הנטושים
כדי לנזוע את הסתגנותם אליהם. בקצור:
"לשרוף - לפוצץ - לאסור - להעמיס -
ולשלה" (10). ס. יזהר הכביר על עצמו
ועליו נבחרו כנושאי ספוריו פעולות צב-
איות בימי הפוגה ולא את ימי המלחמה
עצמה שהיו רצופים בגורות-עמיות, הק-
רבה עמיתו ונצחיות שבוים ימים ססימנים
- המאבק לעצם החיים, מאבק הקרוב וה-
מבוקר את קווי-היכר בין אויב לבעל
ברית, בין הכרח-לציגוה לבין מפעי
מלחמה, חלפו ימי הוחר של "אין-כריה"
קולקטיבי ובא ימים של אחריות אישית,
לא ובלטינו פועה אין חלואות המל-
חמה וסערת הקרב מכפרים, היום יושבת
הברירה, לא בריה אלא בגולה, במר
שתי ידיו, הפעם אין מפלט, לא בחייל
ולא ב"מפקדה" (115). חשיבותם הגדולה
של שני הספורים, המשלימים והאחרות,
נוצרה בנסיגון הראשון, כמעט לעמוד על
כמה מסימני המהפכה שנתחוללה בנפשו
כאשר "נתחוללו למשפחת העמים: כיצד
המבני מפליטים גולים אדונים, מגלי
גלויות" (89), מרומנים בני רחמינו לחסרי
רגש וקשיל, הסאדום היהודי - תופעה
חדשה אלה האומרת ורשנה, תבה וקוה
גם: חקנה.

הרועה הערבי שנתפס בשטח ההפקר הר-
עם עורר למשל, "כולו צוחק ומוע-
בא או אחר אצל המסמם שלנו וכך הצ-
ביע על השבוי חסרי-הענינים: מה זה?
לגמור אחרי - תן לי! והמסמם שלנו
עודנו תורן ונוגע מים היה מקנה ויעתו
ונוצץ ואמר: אחת שב בצד, זה לא
עסק שלך, והעולה שמתביב געה בצהוק
למשמע כל זה" (100). ס. יזהר משרטט
בדי נאמנה את הרקע הנפשי להתפרצות
האנטישית קיצונית מעין זו: חושים שהר-
כוה על ידי מוראות המלחמה וזוועותיה,
אישיות כללית שהתגנבה ללבבות שהת-
גבור על הפחד האנטישית, השנאה ה-
עוררת לאובי שנותא כשלימים לרם ול-
דעה ושהמבנה עם הרבצת בון למפקד
את ביתו במקום הלחם עליו, וריקנות
הנידונה מרביצה איך-סופית במשלט זה
שואפת להתמלט על ידי תמורות ותחפר
קאות-וואט (תרגית כלבים ותלקאת שבר
ים בללון), ועל הכל: האות השתלטות
ורגש עליונות של חיללים שעד לנאן, ומי
כאן תבא, אימור להם מה אויב לעשות,
והנה ועל, לפתח, הפכו אדונים גורלם
של חסידים וטושים, חיה בהמה, ואדם,
ואכן, נשמע הבסיס האנטישית תחת רגלי
חילינו בברואם בסיס ישר ואיש עם ה-
אויב המנוצח: והחיסים שבין אדם לאויבו
(שלכל העדות נברא עם אדונים קלול
אופי של ציד-חיות פשוטו כמשמעו. "נת-
לחונ" מספר יזהר על ראשית הפעולה
זיק האישית העומק בכל אדם מתלקט בנו
עזה בבורות" (30). השוויון היסודי וה-
ראשוני בין כל בני האדם הופער לחלוטין
בבחינות רבות שהמחבר עומד עליהן, בין
במפורש ובין ברמז, על החיל המאכזר
להחלים "שהערבשים האלה - לא את
שום" (23) לפני שיוכל לנוהג בהם כבחיות:
לגרשם בחוסר כל מתיחות ומשורותיהם אל
החלום האפל, או ל"דקוק אותם" מתוך
עליצות שכליקה למטרה. ואכן, הפאסי
ביות והתבוננה על השבויים הערביים, חר
סר האונים, החפסה מאונס, הלכלוך, העוני
ההורבות, ממשל שוביחים מעין אסמכתא
לרזה העליונות שאחזם אך האסונים לא
ינק רק את ההתנה המלאכותית הפעורה
בין המנצח למנוצח, בין החוק לחלש, אלא
אף שקר לקיימה ולהעמיקה. כשינסה ה-
רועה השבוי לעמוד על מידת רוחב הלב
של שבוי ותלפמן, כביכול, את היותו
אדם על יד שבקש ואמר: "מי סגירה"
הרי עורר הדבר, תשואות של בעלי
חושיותיו, ואצבעות תוכחת של הרגי-
שם לתחוצה" (102). בנסיגון המים ה-
התעלם מן ההתנה העצוקה היה משום
גיחוך ותוצפה כאחר: כיצד יעז להרמות
לשבויה, לאלה שגורלו נתון בידיהם לחיים
או לחלש, ואכן, האכזריות והשתדל מנהג,
פנעו ברוחם של הנחקרים הפכו אותם
למנוחלים ולמערורי בחילה (בחוסר יכול-
תם לשמור על צורות האנטישית והחכר-
ית), ובסופו של דבר אף יבוא את כבוד
האדם שבהם. בשעת שרש הנשים, הטיפ
הזקנים עברה על פני החיילים אשה אחת
ובחיקת תנועת דלת החלונות האם היתה
מגיפה אחת בלתי-חלוצית ומרקיזה אחרת
לפניו כשהיא אומרת לנו במשהו שאינו
לעג ואינו תרוב ואינו בייטוריה, אלא
אולי כל זה בידו: רוצים אותה? - קחו
אותה, "החילו להם - קחו לכם אותה!"
(80) החיילים שהתוודעו חשבו ואמרו: "כמו
חיות המ" (80) בלי שהעלו על דעתם
שיתכן מאד-אכן, כי אותם ערבים מוגלים
חשבו אותו דבר עצמו על מגרשיהם קשיתי
הלב. והמגרשים - גם לבם לא היה שרם
על מעשיהם והכחנות המפורות והרע
זנית מוה ושתיקתם הכבדה מוה - תוכח

ס. יזהר: ספור תרבות-הזעה, חשבי,
11 ספרים, מרחביה, תש"ט.